

ПРОФЕСОРУ ЛЕВКОВІ ПОЛЮЗІ – 70

Відзначаючи круглу дату науковця, мимоволі намагася сягнути думкою у минуле і охопити коло проблем у його працях, пригадати основні віхи його діяльності. Я знайома з Левком Полюгою понад 40 років, працювала з ним і безпосередньо спостерігала за його діяльністю, яка вже повно систематизована. Взагалі слід вітати практику останніх років – видавати бібліографічні покажчики праць людей, які зробили свій внесок у певну ділянку науки. Картину творчого доробку ювіляра створює саме така книжечка – “Лев Полюга. Біобібліографічний покажчик” (Львів, 2000), створена в Інституті українознавства ім.І.Крип’якевича та Національному університеті “Львівська політехніка” кандидатами філологічних наук М.В.Сташко та М.І.Чікало.

Народився Л.Полюга 14 листопада 1930 р. в с. Оброшине Пустомитівського району на Львівщині в селянській родині. Коли Левкові було всього три тижні, помер батько. Майбутньому вченому довелося не раз долати нелегкі дороги життя. Початкову освіту здобув у рідному селі, а середню – у Львові. 1948 р. став студентом української філології Львівського державного університету ім. І.Франка. Він з гордістю розповідає, що йому пощастило зустрічатися з такими видатними філологами, як І.Свенціцький, М.Возняк, І.Ковалик, М.Онишкевич, П.Коструба, Є.Кротевич, Б.Кобилянський, Ю.Редько й ін., слухати їхні лекції. Саме ці вчені визначили основні славістичні, передовсім лінгвістичні, зацікавлення майбутнього дослідника, які через тогочасні суспільні умови не зразу зміг реалізувати.

Спершу (1953) Л.Полюга почав працювати науковим співробітником Львівського державного літературно-меморіального музею Івана Франка. Вглибившись у творчість цього титана праці, усвідомивши його роль в історії української культури, Л.Полюга почав свій творчий шлях з уваги до цих проблем і в майбутньому, по суті, ніколи від них не відходив. Саме тоді були написані перші статті, зокрема “Іван Франко та ідея дружби слов’янських народів” (1957), “Культурний порадник”, Бухарест. У ті ж роки зародився план більшої праці, яка згодом стала його кандидатською дисертацією – “Лексична та фразеологічна синоніміка поетичних творів І.Франка” (1964). Згодом вона була доповнена і побачила світ як монографія “Слово в поетичному тексті Івана Франка” (1977). Усі праці з цієї тематики ввійшли до біобібліографічного покажчика ювіляра.

У 1957 р. розпочалася нова сторінка життєпису Л.Полюги – він на конкурсній основі перейшов працювати до відділу мовознавства Інституту суспільних наук (тепер Інститут українознавства ім. І.Крип’якевича НАН України), де успішно працює до сьогодні.

Тут остаточно сформувалися його наукові інтереси. Директором інституту на той час був професор І.Крип’якеич, а відділом мовознавства керувала професор Л.Гумецька (як продовжувач свого попередника – професора І.Свенціцького), під орудою якої працювала група талановитих українських мовознавців. Левко Полюга прийшов до відділу, коли закінчувалася праця над тритомним “Польсько-українським словником” (вийшов у світ 1957–1959 рр.) і розпочиналось створення історичних словників. З того часу він вивчав лексико-семантичні процеси української

та інших слов'янських мов, словотвір і морфеміку, досліджував проблеми лексикології та стилістики, морфології, синтаксису, історичної та сучасної теоретичної та прикладної лексикографії, термінознавства і термінографії, діалектології, взагалі опрацьовував питання історії та сучасної української мови порівняно з аналогічними явищами інших слов'янських мов, особливо старослов'янської, польської, чеської, словацької, білоруської, російської та ін.

У цій “лексикографічній атмосфері” виходить з-під пера дослідника, крім так званих планових розробок, ряд цікавих праць, пов'язаних з тематикою сучасної української мови та деякими питаннями розвитку слов'янознавства: “Морфемний словник” (1983), нині вже бібліографічна рідкість, “Словник антонімів української мови” (2-ге видання – 1987 і 1999) – перше в українському мовознавстві лексикографічне зібрання цих мовних фактів, “Словник українських морфем” (2000), у співавторстві: “Тлумачний словник української мови” (3-тє видання), “Російсько-український словник термінів лісівництва” (1980), двотомний “Українсько-латинсько-англійський медичний тлумачний словник” (1995). Одночасно появляється ряд теоретичних праць: “Палеографічні та текстологічні дослідження І.Франка і їх значення для розвитку слов'янознавства” (1986), “Переклади зі слов'янських літератур як чинник збагачення української мови” (1997), “Святі Кирило і Мефодій в історії української культури” (2000).

Основний же профіль роботи Л.Полюги – у відділі мовознавства (тепер відділ української мови) – це історична лексикографія, створення фундаментальних праць: “Словника староукраїнської мови XIV–XV ст.” (т.1, 2. Київ, 1977–1978) і його продовження – “Словник української мови XVI–першої половини XVII ст.” (видано 7 випусків). У цій ділянці ювіляр брав участь від її зародження – створення національного багатства, єдиних в Україні Картотек історичних словників, виснажлива робота над якими починалася у рукописних сховищах Києва і Львова, Полтави, Харкова, Чернівців, Дніпропетровська, Санкт-Петербурга, Москви, Вільнюса, де працював ювіляр і його товариші, вишукуючи та відчитуючи відомі та новознайдені манускрипти. Створення Картотек та опрацювання словникових статей велося у зіставленні з історичними словниками інших слов'янських народів, до багатьох українських заголовних слів розроблялися відповідні етимологічні аналогії з інших слов'янських та індоєвропейських мов.

Такий особливий збір мовного історичного матеріалу давав Л.Полюзі теми для публікацій з історичної лексикології і написання монографії “Українська абстрактна лексика XIV–XVII ст.”, що 1990 р. була успішно захищена як докторська дисертація і окремою книгою вийшла друком у Києві 1991 р. У ній вперше в українському мовознавстві на обширному історичному і порівняльному слов'янському матеріалі висвітлено спектр проблем, які стосувалися абстрактної лексики: абстрактність у мові порівняно з іншими галузями знань, формування української абстрактної лексики порівняно з іншими слов'янськими, тематичні групи абстрактних слів, словотвірні типи і моделі, їх функціонування та стилістичне використання.

Взагалі слов'янська тематика широко охоплена в діяльності вченого. З близько 300 публікацій, представлених у його біобібліографічному покажчику, майже третина, особливо тих, що стосуються лексикології та лексикографії, стосуються загальнослав'янських проблем. (Див.: Слов'янська філологія на Україні, 1963–1967 рр. / Укр.комітет слав'яністів.Центральна наук. б-ка; Н.Ф.Королевич та ін. Київ, 1968. 293 с. Бібліографія.Ч.1. Мовознавство. Фольклористика; Славянское языкознание. Библиогр. указ. лит., изданной в СССР с 1961 по 1965 г. с доп. за предыдущие годы. Моск-

ва, 1969. 466 с.; Див ще вип. 1966–1970 рр. Москва, 1973. 447 с.; вип. за 1971–1975 рр. Москва, 1981. 158 с. і ін.).

Професор Л.Полюга – не кабінетний вчений. Він є частим учасником міжнародних та українських наукових конференцій, де виступає з доповідями у розгалуженому спектрі його наукових зацікавлень. Зокрема, він багато років бере участь у міжнародному славистичному колоквиумі при Львівському національному університеті ім. І.Франка, а його виступи на нарадах, присвячених Загальнослов'янському лінгвістичному атласові (1973, 1974, 1975), мали широкий порівняльний характер.

Прикметною рисою ювіляра є те, що він радо ділиться з молодими науковцями досвідом та знаннями, допомагає їм вибрати тему і написати працю. Під його керівництвом завершуються і захищаються дисертації аспірантів та пошукувачів, він дуже часто виступає опонентом кандидатських та докторських дисертацій, є редактором багатьох наукових збірників славистичної тематики, лексикографічних праць, монографій, автором великої кількості рецензій, цікавим лектором, членом спеціалізованих рад для захисту кандидатських та докторських дисертацій, членом Національної комісії з питань правопису при Кабінеті Міністрів України. А ще він як людина – добрий товариш, цікавий співбесідник, закоханий у поезію і театр, ліричний і дотепний.

Ми сьогодні говоримо про сімдесят років, але з нами поряд крокує в житті енергійна, життєрадісна, працьовита людина, повна цікавих задумів, помислів, сповнена доброзичливості, готова завжди поради, допомогти, відгукнутися на чийсь працю, підтримати, зігріти теплим, щирим, дружнім словом. Хай доля й надалі щедро дарує йому радість і творче натхнення!

Уляна ЄДЛІНСЬКА